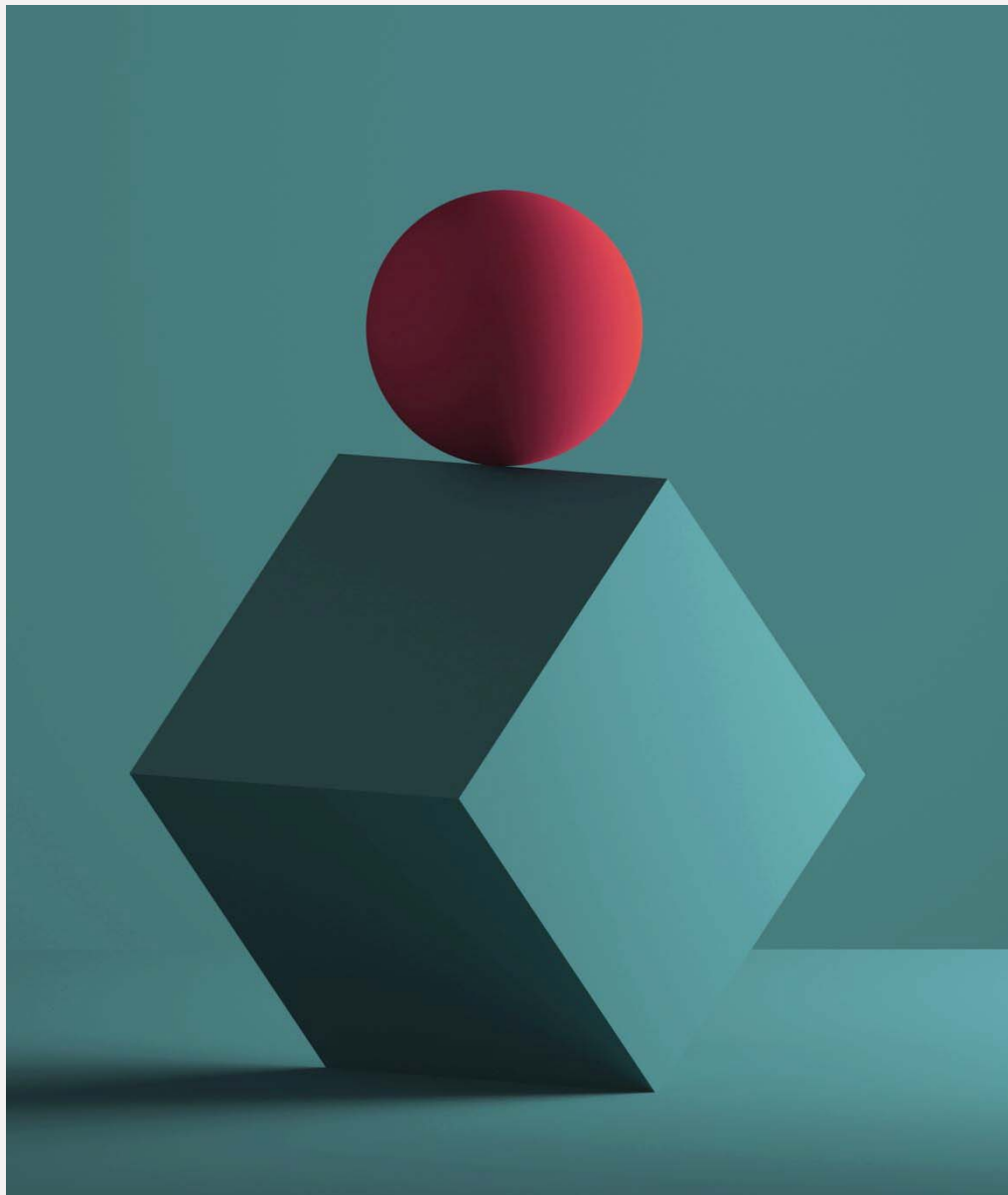

O divadelním umění

Ing. Bohdana Jinochová

Informace pro rozvoj demokratické společnosti

Historie vzniku divadla

- divadlo je budova, kde se konají divadelní představení
- předvádění může být
 - přímé (herec samotný)
 - zprostředkované (loutka, světlo, objekt ...)
- skupina lidských tvůrčích, technicky i rutinních činností, které tvoří umělecký žánr
- nejvýrazněji historicky a společensky proměnlivá veličina, na které působí kulturní, společenské, politické i ekonomické vlivy

Co je to divadlo?

- napodobuje reálné skutečnosti a děje
- cíl emociálně a racionálně působit
- poskytnout estetický prožitek
- využívá herecký talent, schopnost a dovednost

Vznik divadla

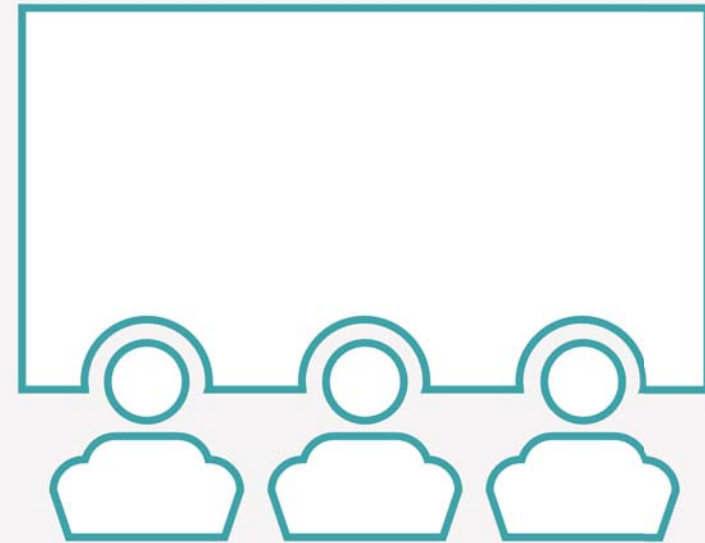
- teoreticky fabulován
- **dva proudy o vzniku divadla**
 1. zrod divadla spočívá v mýtech a rituálech
 2. vypravěčství
- rodící se řecká kultura přijala z Blízkého východu řadu pokrokových civilizačních prvků a k nim patřily i divadelní rituály.
- zpočátku: náboženské slavnosti, sborový zpěv, živé obrazy a tanec
- později: dramatický děj (zpočátku interpretovaný jedním hercem)
- základy divadla pocházejí z antického Řecka.
- díky vojenským expanzím se rozšířilo divadlo do celé Evropy
- považováno za projev nemravnosti, a v počátcích středověku zakazováno.
- prostřednictvím zdramatizovaných biblických příběhů začala církev účinně oslovovat negramotné obyvatelstvo.
- nejprve v kostele a následně na tržištích a náměstí
- první kryté divadlo bylo postaveno v roce 1531 ve Ferratě v Itálii
- vznikají nové dramatické žánry – opera a balet

Organizace a provoz dnešního divadla

- **Provoz divadle lze rozdělit na tři základní typy a jeden doplňkový**
 - repertoárové divadlo
 - divadlo seriálového typu
 - stagionové divadlo
 - „open air scénu“

Repertoárové = ansámblové divadlo

- v Evropě nejrozšířenější
- stálá divadelní scéna
- uváděno více titulů během sezóny
- zřizované státní správou a samosprávou či soukromě
- označovaná jako „kamenná“ divadla

Divadlo seriálového typu

- nabízí divákům jednu inscenaci
- jeden inscenační titul, který se stále reprízuje
- po dobu diváckého zájmu
- opakuje se každý den, nebo v určitém intervalu
- běžný zejména v USA
- v ČR využívala divadla Voskovce a Wericha a Vlasty Buriana
- v ČR aktuálně pro muzikálové produkce
- výrazně šetří provozní náklady
- bez skladování neaktuálních kulis, upravování scény, placení herců, kteří v inscenaci nehrají

Stagionová divadla

- divadelní budovy bez stálého souboru
- obhospodařovaná pouze administrativou a základními technickými profesemi
- využívají nejrůznější divadelní soubory bez stálého působiště
- vznikají z ryze ekonomických důvodů
- nevyplatí se zaměstnávat umělecký soubor

Open air scéna

- doplňkový typ
- specifický prostor pod širým nebem
- provozován pouze sezónně a příznivého počasí
- nutné technické zázemí
- příležitostné venkovní prostory (výjimka otočné divadlo v Českém Krumlově)
- př. zámky, parky, lesní divadla..
- těží z výjimečné atmosféry divadla
- využívají repertoárových i seriálových divadel

Provoz divadla

- zcela individuální záležitost
- v čele divadla stojí hlava organizační složky – ředitel (jednatel, intendant)
- k dispozici má sekretariát
- **tři sekce**
 1. umělecká
 2. umělecko-technická
 3. ekonomicko-správní

Umělecká sekce

- vede umělecký šéf
- zodpovědný za výsledky produkt divadla (inscenaci)
- jeho pravou rukou je tajemník – zabezpečuje zkouškové, inscenační a zájezdové plány
- režisér – výběr inscenace
- dramaturg – oponent režiséra
- choreograf, scénograf, dirigent, herci, zpěváci, tanečníci, hudebníci....

Umělecko - technický provoz

- šéf (technický náměstek)
- jevištní provoz - zabezpečuje všechny neumělecké složky pro realizaci inscenace (zvukaře, jevištní mistr, osvětlovač, maskér..)
- umělecko-dekorační dílny (zámečník, truhlář, malíř..)
- kostýmní dílny (krejčí, švadleny, vlásenkář, skladník kostýmů..)

Ekonomicko-správní úsek

- hlavní ekonom
- personalista
- pracovníky mzdové účárny
- obchodní oddělení
- šatnáři
- marketing
- public relation
- inspektor hlediště

Divadelní inscenace

- syntéza různých druhů umění a dalších souvisejících činností
- neobyčejně složitá instituce
- zahrnuje dramaturgii, texty, režii, herectví, kostýmy, líčení a masky, scénu, osvětlení, mobiliář, rekvizity, divadelní prostor, strojní park, zvláštní efekty, řízení divadla, publikum, teorii a kritiku, tanec, zpěv hudbu a funkci divadla

-
- je dílem více či méně kolektivním
 - proměnlivá množina tvůrčích i technických pracovníků
 - umělecké dílo
 - předloha pro odehrání jednotlivých divadelních představení
 - audiovizuální partitura
 - převedení libovolného námětu do divadelní podoby
 - první předpoklad je dramatický text – titul, který má být předveden

Divadelní inscenace

Harmonogram inscenace

- volba konkrétního textu
- analýza textu
- tvorba realizačního inscenačního týmu
- tvorba režijní knihy
- zkoušky (přibližně 2 měsíce)
 - čtené zkoušky
 - aranžovací zkoušky na jevišti
 - kostýmová zkouška
 - technická zkouška
- týden generálky
- premiéra
- reprízy
- derniéra

Složky inscenace

Dramatický text ve svých modifikacích

- původní divadelní hra dramatického autora
- divadelní adaptace literatury, filmu, televizní inscenace
- autorská divadelní hra

Vše má své přednosti i nedostatky, vždy by mělo jít o dramatickou spolupráci mezi režisérem a dramaturgem.

Dramatický text

- na počátku tvůrčího procesu
- zviditelňuje audiovizuální forma pro jeviště
- časově omezen
- vědomí dalšího smyslového vnímání divadelní inscenace
- složen pouze z přímé řeči
- projev – dialog a monolog
- situace je nejmenší dějový úsek určený jednáním

Průběh děje

- **expozice** – seznámení s postavami, prostředím, časem...
- **kolize** – první vrchol dramatického textu
- **peripetie** – oddaluje zamyšlené řešení konfliktu
- **katastrofa** – konečný zásah

Složky inscenace - dramaturgie

- umělecká profese
- stojí na počátku každého uměleckého procesu v divadle
- hledání, výběr a studium materiálů vhodných k inscenování
- tvorba společné základny pro dialog autorů s divákem
- koncentruje se zejména na slovesnou předlohu inscenace
- prostředník mezi původní literaturou a jevištním ztvárněním
- dramaturgie se prostřednictvím divadla snaží naléhavě vyjadřovat k současnému světu
- zasahuje literární texty do nového kontextu
- reaguje na aktuální situaci
- způsob myšlení o divadle

Složky inscenace - režie

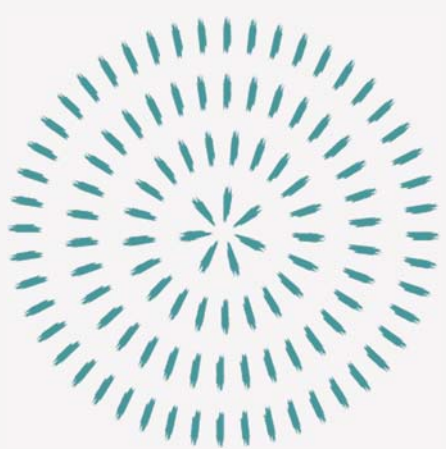
- stěžejní autor inscenace
- nese za inscenaci zodpovědnost
- klíčová činnost při realizaci
- silná umělecká osobnost a schopný organizátor
- integruje a koordinuje činnosti všech složek divadelní inscenace
- funkce režiséra se objevuje v průběhu vývoje divadla
- můžeme přirovnat k činnosti „dirigenta“
- motivovat, vysvětlovat, obhajovat, vést k cíli
- režijní přístup
 1. reprodukční režisér
 2. interpretační režisér

Mizanscena

- prostorové a grafické znázornění tématu v konkrétních dramatických situacích a všech prvků v prostoru
- rozmístění postav, přesuny po jevišti...

Temporytmus

- zvuková a obrazová složka inscenace
- vnitřní vztahy mezi tempem, rytmem a dynamikou jevištního díla

Složky inscenace - herecká tvorba

- prostřednictvím herecké tvorby se oslovuje publikum
- dominantní složka
- vědomé vytváření fiktivní postavy jako celku
- herec svým talentem naplňuje vztah dané postavy ke světu
- vnější technika, která zahrnuje průnik komplexu hlasových komponentů, neverbálních projevů těla, a vztah herce k jevištnímu prostoru
- vnitřní herecké technika – schopnost emocionální proměny, vnitřní vidění, fantazie, smyslové vnímání, myšlení, společenský rozhled, paměť, analýza konkrétního textu
- herecká tvorba probíhá ve spolupráci s režisérem
- během zkoušek herec jednání, řeč i pohyby fixuje do paměti
- dramatické jednání – výsledek

Složky inscenace - scénografie

- samostatná disciplína
- divadelní umění, výtvarné umění, mezioborové umění, doplněk inscenace, osobitá umělecká disciplína
- výtvarné řešení scény, kostýmů, masek, nábytku, rekvizit a světla
- slouží myšlenkovému obsahu divadelní inscenace a přispívá k vizualizaci textu
- měla přispívat k ilustraci zvoleného textu
- zodpovědný za celou výtvarně-dramatickou stránku inscenace
- přispívá k estetickému a ideovému vyznění

Scénický prostor

- nejedná se o klasické divadelní jeviště
- jakýkoliv prostor, kterému říkáme scéna nebo jeviště
- divadlo se pokaždé odehrává v konkrétním prostoru
- v konkrétním čase
- na jedné straně divák - na druhé straně herec
- mezi nimi je hranice
- jakmile divák z vůle režiséra hranici překročí, přestává být divákem ale je účastníkem události

Složky inscenace - zvuk a hudba

- umělecké projevy na scéně nemají identickou funkci, jako kdyby byly samotným uměleckým projevem
- funkce v rámci režijní koncepce a struktury dramatického díla
- představení vnímáme zraky a sluchem
- jeden z důvodů fascinace dramatickým dílem je jedinečné spojení optické a akustické složky.
- hudba byla součástí od počátku
- hudba dokáže působit na emoce diváků
- apeluje se na podvědomí
- používá se ke vzrušení vybuzení diváka k potřebné emocionalitě
- hudba má svůj vlastní zvukový plán
- pomáhá propojovat jednotlivé složky inscenace a vytvořit uměleckou syntézu

- ve chvíli kdy se dramatický text začíná odchylovat od očekávaného reálného života a pohyb dostává samostatnou estetickou funkci
- tanec, hospodská rvačka, procházka...
- nejčastěji v hudebních projektech
- nejvíce v muzikálech
- jakékoliv veřejné vystoupení, kde jsou předem určeny pohyby těla jedinců i skupin k sobě navzájem spojené podle společných signálů nebo hudby
- dokážeme vyjádřit napětí, vztek, radost, lásku i smutek
- měla by vycházet z pravdivého zážitku, emoce, k naplnění celkového vnímání
- syntéza tří pocitů: radost z pohybu, touha vysílat (předávat energii) a zveličovat příběh

Složky inscenace - choreografie

Divadlo a žurnalistika

- žurnalistika – prostředek propagace i odborné reflexe
- subjekt novinářské informace
- typy:
 - infočlánek, komentář, glosy, poznámky, úvahy, interview, fejeton, recenze, umělecká kritika, medailon, reportáž, nekrolog..

Tisková beseda - konference

- má svá pravidla
- u premiéry lze formulovat následujícím způsobem:
 1. pozvánka odchází s dostatečným předstihem do vybraných médií
 2. pozvánka obsahuje termín a místo konání tiskové besedy, název divadelní inscenace, jméno autora, stručnou anotaci inscenace, seznam tvůrčího týmu včetně herců
 3. přiložena biografie autora
 4. lze na požádání vyzvednout vstupenky na premiéru nebo na některou z prvních repríz

Základní druhy zpráv

Flash

Zpráva

Rozšířená zpráva

Zpráva skládaná

Zpráva dialogizovaná

Komentovaná zpráva

Smysl divadla

- v době **Národního obrození** divadlo a divadelníci přispěli k tomu, že jsme se dokázali identifikovat jako český národ a že náš mateřský jazyk nepohltila němčina
- v době nesvobody to bylo opět divadlo a divadelníci, kteří dodávali divákům naději
- kolektivní umění
- divadlo existuje pouze tady a teď
- za přítomnosti diváka
- dramatický kus je výlučně to, co pozorujeme, vidíme a vnímáme jako přímí účastníci
- teatralita = divadelnost je veškeré specifické dění na jevišti na základě literární předlohy
- snaží se působit na společnost, ovlivňovat své diváky
- jistá magie, pomocným prostředkem k překonání neznámé zkušenosti
- úkolem je vtáhnout diváka do příběhu, aby se celá jeho osobnost na chvíli podílela na bytí a osudu cizího člověka
- obohacovat myšlenkový svět člověka a učinit tak jej schopného poznávat a měnit svět

Zdroj

- O divadelním umění – Informace pro rozvoj demokratické společnosti – PhDr. Ladislav Langr